

V stanovanju v tretjem nadstropju v tržaški ulici Rossetti 31 so 10. marca 1944 nekaj pred 21. uro počili strelji. Pretrgali so življenjsko nit obeh stanovalcev, 31-letnega dr. Stanka Vuka in njegove 25-letne žene Danice Tomažič, pa tudi 31-letnega dr. Draga Zajca, ki se je tamkaj mudil na obisku.

Kake pol ure pozneje so na prizorišče krvavega dogodka prišli agenti tržaške policije. V stanovanje so stopili s pomočjo ključa, ki sta ga na telefonski poziv vratarice prinesla starša Danice Tomažič s svoje doma v bližnji ulici dei Porta 8.

Kot piše v poročilu znanstvenega oddelka tržaške kvesture z dne 11. marca 1944, so trije neznanci prišli v stanovanje Vukovih, »ko je bila gospa Tomasi (Tomažič) sama, in so se zadržali do prihoda dr. Zaicha (Zajca) in dr. Vuka. Ti isti neznanci so natančno ob 20.55 izstrelili proti zakoncema Vuk in njegovemu gostu dvanajst revolverjskih strel in se razbežali, potem ko so izmenjali nekaj besed z vratarico stavbe, ki jo je nenavaden hrup priklical na stopnišče«.

Kaže, da so Zajca zadeli trije smrtni strelji, proti Vuku je bilo sproženih kar sedem krogel, za njegovo ženo pa je bil usoden strel v sence. Zajc je omahnil na stola ob jedilni mizi, Vuk pa je obležal na tleh. Oba sta bila oblečena v površnik. Vuk je bil malo prej na večerji pri tašči in se po vrnitvi domov v družbi z Zajcem očitno ni utegnil sleči. Bolj čudno je, da je bila Danica Tomažič, ki je prav tako mrtva ležala na tleh, oblečena v krznen plašč, čeprav ni šla večerjat z možem, češ da se slabo počuti, in je ostala doma. V policijskem zapisniku je rečeno, da se je na hitro oblekla. To naj bi bilo mogoče sklepati na osnovi dejstva, da je v sicer urejenem stanovanju odvrгла haljo kar na tla v spalni sobi.

Po nekaterih pričevanjih, ki pa jih policijsko poročilo ne omenja, naj bi vratarica vedela povedati, da so bili moški, ki so takoj po streljanju pridrveli po stopnišču, oblečeni v bele dežne plašče, na glavah pa naj bi nosili baskovke. Na vprašanje, kaj se dogaja, naj bi v italijanskem tržaškem narečju odvrnili, da zgoraj »streljajo«, sicer pa naj bi govorili slovensko.

Tržaška policija preiskave ni nadaljevala, tako da so zanjo morilci ostali »neznani«.

Političen zločin

Če je bila policijska preiskava na hitro končana, pa se odmev tistih strel in v ulici

nje Rozalije Mužulin. Leta 1938 je na univerzi Ca' Foscari v Benetkah doktoriral iz diplomatskih in konzularnih ved, sicer pa je bil občutljiv in ustvarjalen duh, obetajoč pesnik in pisatelj. Književna zanimanja je gojil od dijaških let in navezal je stike z osrednjimi slovenskimi literarnimi krogi v Ljubljani, zlasti s tistimi okrog revij *Ogenj* in *Dejanje*. Po končani univerzi se je zaposlil pri istrski Mohorjevi družbi v Trstu in je zastopal goriško založbo Sigma, a je za kulisami deloval v narodnoobrambnem duhu kot pristaš krščanskih socialcev. Fašistično posebno sodišče ga je na t. i. drugem tržaškem procesu, na katerem je bil eden od 60 obtožencev, 14. decembra 1941 obsodilo na 15 let zapor. Kazen je prestajal v Fossanu in Alessandrii v Piemontu. Na prostost je bil izpuščen 12. februarja 1944, slab mesec pred tragično smrtjo.

Danica Tomažič je bila hči Eme Colja in Josipa (Pepija) Tomažiča, lastnika znane bifeja pri Borznem trgu v Trstu, ter mlajša sestra Pina Tomažiča, komunističnega študenta, ki je bil na drugem tržaškem procesu obsojen na smrt in 15. decembra 1941 skupno s štirimi drugimi obsojenci ustreljen na Opčinah. Danica se je rodila 15. decembra 1918, obiskovala je Ciril-Metodovo šolo pri Sv. Jakobu v Trstu, nato je bila nekaj časa v internatu pri sestrah notredamkah iz Siona. Študirala je klavir in kot radoživ dekletje je premožne slovenske tržaške družine gojila raznovrstna intelektualna zanimanja ter delovala v slovenskem duhu. Nazorsko je bila na strani brata Pina, dokler ni spoznala Stanka Vuka, s katerim se je poročila 16. junija 1940. Štiri mesece po poroki so fašistične oblasti ob aretaciji moža tudi njo zaprle in jo potem dvakrat internirale v srednjo Italijo. Ljubezenska pisma, ki jih ji je mož pošiljal iz zapor, sodijo v epistolarno književnost.

Drago Zajc je bil doma iz Ljubljane, kjer se je rodil 9. oktobra 1912. Na tamkajšnji univerzi je doktoriral iz filozofije, bil pa je tudi izučen violinist. Podobno kot Vuk je bil krščansko-socialno usmerjen. Zaposlil se je pri Kmečki posojilnici v Ljubljani in je od leta 1941 deloval kot član odbora OF pri posojilnici. Na svojem domu v Tržni ulici je pod kuhinjo uredil bunker, v katerem so se skrivali pripadniki OF, med temi dr. Joža Vilfan. Skrivališče je julija 1943 odkrila slovenska okupatorjeva policija in Zajca zaprla. Po posredovanju nekega duhovnika je bil začasno izpuščen in se je zatekel v Trst. Tu je – v nekaterih obdobjih z ženo in malim sinkom – najprej prebival v hotelu Continental, potem pa mu je trgovec in sodela-

nihče dvomil, da ne bi šlo za političen zločin. Prava tarča morilskega napada sta bila po vsem sodeč zakonca Vuk, strele v njunem stanovanju pa so skorajda gotovo sprožile slovenske, bratomorne roke. Njuna usoda je tako postala simbol tragedije, s katero so se sredi minulega stoletja spopadali primorski Slovenci. Navdihnila je marsikatero literarno pero, od Borisa Pahorja in Toneta Partljiča do Fulvia Tomizze. O njej govori tudi drama Tamare Matevc *Zaljubljeni v smrt*, ki jo je Slovensko stalno gledališče iz Trsta uprizorilo v sezoni 2008-2009.

A kdo so bili ti politično motivirani morilci? So pripadali beli ali plavi gardi? So prihajali iz vrst OF? Do odgovora, vsaj načeloma podprtega z empiričnim dokaznim gradivom, se je kot prvi zgodovinar šele pred nekaj leti dokopal prof. Jože Pirjevec. Svoje ugotovitve je objavil leta 2009. Zanimivo pa je, da je ta njegov odgovor malo znan v naši javnosti in celo v zgodovinarski srenji, pa čeprav gre za zgodbo, s katero se je soočalo in se še sooča kar nekaj publicistov, časnika, književnikov, zgodovinarjev in drugih. Preden se pomudim pri Pirjevčevih ugotovitvah, naj zato nekoliko povzamem zgodovino reševanja zagonetke trojnega umora v ulici Rossetti.

»Uradne« razlage

Kot potrjujejo poročila Varnostno-obveščevalne službe OF, je krvavi dogodek hudo vznemiril tržaško slovensko javnost in kmalu so se pojavile najrazličnejše govoriče o političnem predznaku morilcev. Tudi zato je dr. Joža Vilfan, eden izmed voditeljev OF na Primorskem, 28. marca 1944 v primorski izdaji *Kmečkega glasa* zločin odločno pripisal političnim nasprotnikom. Pri tem je izhajal iz dveh preverjenih podatkov: prvič, da se je Vuk s svojo ženo pripravil na odhod v partizane, in, drugič, da se je zaradi tega nekaj dni pred umorom z njim sprl in mu grozil dolgoletni znanec dr. Ernest Jazbec, katoliško usmerjen nasprotnik OF. Na tej osnovi je Vilfan za zločin brez nadaljnega obdolžil Jazbečovo politično stran, čeprav je na dlani, da je kaj takšnega lahko kvečjemu ugibal. To je morda vsaj posredno tudi sam priznal, ko je zapisal, da je bil Jazbec seznanjen z Vukovim načrtom za odhod v partizane »po potih, na katere bo prišel čas, da jih odkrijemo do zadnjega«.

Na tej osnovi je nastala tudi razlaga trojnega umora v ulici Rossetti, ki jo zaradi podpore, katere je bila deležna pri povojnih slovenskih oziroma jugoslovanskih oblasteh, smemo imenovati »uradna«. Za njeno dokončno formulacijo je v glavnem poskrbel Jože Vidic v knjigi *Po sledovih črne roke* iz leta 1975 (sledilo je več dopolnjenih izdaj).

Vidic v svoji rekonstrukciji dopolni Vilfanovo tezo s tremi dodatnimi domnevami. Najprej sklepa, da je Jazbec pripadal »četniški in Vauhnikovi obveščevalni organizaciji«. Dalje meni, da je Jazbec »predlagal« usmrnitev Vuka in njegove žene četniški obveščevalni službi DOS v Ljubljani, ki je razpolagala z likvidacijskim odsekom. Naposled pa trdi, da je ta odsek poslal v Trst svoja »glavna likvidatorja«, »Jeseničana Janka Sokliča in Litijana Milutina Ludvigerja«. K temu ga napeljuje med drugim podatek, da sta Soklič in Ludviger navadno nosila bele dežne plašče, kakršne naj bi po navedbah vratarice nosili morilci v ulici Rossetti.

Vidic sklene svojo rekonstrukcijo, rekoč, da mu ni znano, kdo je bil tretji morilec. K temu vprašanju se povrne Miran Košuta v eseju *Vstajenje srca*, ki ga je objavil kot spremno besedo h knjigi Stanka Vuka *Ljubezenska pisma* iz leta 1986. »Če je Vidičeva domneva pravilna,« razmišlja Košuta, »je bil tretji morilec vsekakor domačin, da je lahko pokazal pot obema likvidatorjema. Zločinci niso vlomili v stanovanje, zato je moral biti ta človek zakoncema prav dobro znan, sicer bi mu Dani ne odprla vrat.«

Vprašanje tretjega morilca dokončno »reši« literarni zgodovinar Emil Cesar v članku *Umolknil je trs*, ki ga je objavil leta 2001 v reviji *Borec*, št. 591-593. Na osnovi navedbe vratarice, po kateri naj bi vsaj eden izmed bežečih morilcev govoril italijansko tržaško narečje, je prišel do zaključka, da tretji morilec ni bil nihče drug kot dr. Ernest Jazbec, ki je pač to narečje nedvomno poznal.

Medtem je Vidičeva domneva z nekaterimi lastnimi dopolnitvami osvojil tudi Fulvio Tomizza v svojem romanu *Gli*

Pred 70 leti so v Trstu ubili Stanka Vuka, njegovo ženo Danico Tomažič in dr. Draga Zajca.

Trpka resnica umoru v ulici

Rossetti še danes, po sedemdesetih letih ni polegel. Da bi bolje razumeli, zakaj so ti strelji tako močno odjeknili, moramo najprej orisati like treh zrtev.

Stanko Vuk je bil doma iz Mirna pri Gorici. Rodil se je 12. novembra 1912 kot četrti od sedmih otrok združnega in političnega delavca Antona Vuka ter gospodi-

vec OF Ivan Panjek odstopil eno izmed svojih 24 stanovanj v ulici Tivarnella 3.

Iz nekaterih pričevanj o trojnem umoru v ulici Rossetti izhaja, da so neznanci (mogoče celo policisti) pokradli del dragocenega nakita, ki ga je Danica Tomažič hranila v svoji torbici, pa tudi Vukovo in Zajčevo listino. Kljub temu ni od vsega začetka

sposi di via Rossetti (Mladoporočnica iz ulice Rossetti) iz leta 1986. Omenim naj, da niti on niti Miran Košuta, ki je z njim med pisanjem romana sodeloval, pa tudi ne Vidic niso poznali policijskega poročila o umoru, ki sem ga uvodoma navedel. Poročilo je namreč izginilo iz tržaških policijskih arhivov. Skupno z drugo doku-

mentacijo se zdaj nahaja v Arhivu Republike Slovenije v Ljubljani, in sicer v fondu Organizacija TIGR. Ko bi ga Tomizza poznal, bi v svojem romanu morda kaj drugega napisal. Tako bi recimo težje dopuščal možnost, da bi morilce v stanovanje Vukovih lahko pospremil tudi dr. Zajc.

O Vidičevi domnevi je Tomizza na

govo ženo Danico Tomažič in Draga Zajca

o trojnem i Rossetti

zadnjih straneh svojega dela takole menil: »Upam si trditi, da je od vseh še najbolj verjetna, dokler se ne pojavijo novi dokazi, ali bolje povedano do dne, ko bo nekdo od odgovornih spregovoril, pa čeprav na smrtni postelji, ko mu ne bo več mar sodbe ljudi, kot mu ni bilo mar življenja teh treh, ki jih je pomagal pokončati.«

Drugačne domneve

Glede političnega predznaka morilcev so se od vsega začetka pojavljali tudi drugačni sumi oz. domneve in obtožbe. Nasprotniki OF so zločin pripisali komunistom. V tem smislu je smrt dr. Stanka Vuka 20. marca 1944 zabeležilo tudi ljubljansko Ju-

tro ter podobno stališče sta zavzela npr. literarni zgodovinar dr. Tine Debeljak v *Slovenčevem koledarju 1945* in pisatelj Mirko Javornik v knjigi *Pero in čas II* iz leta 1980.

Tomizza je glede obdolžitve komunistov v svojem romanu pripomnil, da sloni na dveh indicijah: »v zaporu Coroneo je ekstremistična skupina še pred procesom grozila, da bo ubila Stanka, brž ko bo na prostosti; dan po uboju je nekdo iz "rdečega" predela pri Sv. Jakobu pripisal likvidacijo treh "belih" v ulici Rossetti svoji stranki.« A ta indicija sta za tržaškega pisatelja prešibka.

Sicer pa takšne obtožbe niso vselej prihajale iz vrst nasprotnikov OF. Tako je glasilo prosovjetske Komunistične partije Svobodnega tržaškega ozemlja *Delo* 14. aprila 1951 na svoji 1. strani obtožilo »titofašiste«, da radi »proslavljajo žrtve svojih lastnih zločinov«, in med drugim zapisalo, da so »Pinkovo sestro in njenega moža dr. Stanka Vuka umorili v Trstu 1944. leta člani Kraigerjeve VDV«.

Nekdanji vosovec in poznejši raziskovalec temnih plati slovenske polpreteklosti Zdenko Zavadlav je 9. maja 1991 v daljšem članku v *Katoliškem glasu* podvomil v možnost, da bi umor zakrivila Varnostna obveščevalna služba OF, češ da ni imela vzroka za uboj. »Računati pa moramo še na "rdečo roko", kot bi lahko rekli "zasebnemu" likvidiranju s strani nekaterih pripadnikov partizanov. To so izvajali nekateri idrijski varnostniki v Vipavski dolini, kjer je eden izmed njih bil zaradi tega celo obsojen na smrt,« je zapisal Zavadlav.

Dr. Drago Zajc iz Ljubljane, sin istoimenske žrtve v ulici Rossetti in raziskovalec tega krvavega dogodka, mi je minulega 5. marca v telefonskem pogovoru dejal, da dopušča možnost, po kateri naj bi morilci prihajali iz vrst bele ali plave garde, a je pristavil, da pravih dokazov za to ni.

Dvomi v »uradne« razlage trojnega umora v ulici Rossetti pa so se pojavljali tudi v krogih obeh ostalih neposredno prizadetih družin. Kot mi je 22. februarja letos na svojem domu v Mirnu povedala Natalija Pelikan Vuk, je njen tast in Stankov oče Anton Vuk sprva mislil, da je bil v umor res vpleten dr. Ernest Jazbec, a je potem to misel opustil. »V družini je v glavnem prevladovala domneva, da so bili krivci ne partizani na splošno, ampak komunisti,« je zardila. Med indicij, ki so jih napeljevali k takšnemu ugibanju, je gospa Natalija omenila že večkrat zabeležen podatek, po katerem je dr. Stanko Vuk konec februarja 1944 na srečanju z voditelji OF na Vogrskem postavil vprašanje o likvidaciji svojega prijatelja Lada Piščanca, cerkljanskega kaplana, ki so ga organi Varnostno-obveščevalne službe OF nekaj tednov poprej skupno z drugimi trinajstimi osebami po krivem obtožili izdajstva in ga z njimi pobili na Lajšah pri Cerknem. »Če boš takšne stvari govoril, si boš skopal grob,« je po pričevanju gospe Natalije tedaj Stanka posvarila njegova sestra Mirjam.

Podobni dvomi in ugibanja so se pojavljali tudi med sorodniki Danice Tomažič. Že omenjeni literarni zgodovinar Emil Cesar na koncu svojega dolgega članka v reviji *Borec* beleži, da je »govoricam« o krivdi komunistov naposled »nasedla« tudi Daničina mati Ema Colja Tomažič, tako da je umrla »zagrenjena«. Da so takšna ugibanja med Daničinimi sorodniki res krožila, mi je v pričevanjih 24. in 28. februarja letos na svojem domu v Prečniku potrdila njena sestrična Danica Colja Šemec. Njenemu možu Radovanu Šemcu naj bi v sedemdesetih letih minulega stoletja eden izmed domnevno »informiranih« o dogodku »skorajda razkril« resnico. Šlo je za krajevnega slovenskega komunističnega predstavnika, čigar ime mi je potem Radovan Šemec tudi razodel, vendar s prošnjo, naj ga ne objavim.

Da so umor v ulici Rossetti zagrešili krajevni slovenski komunisti, že od nekdanji sumi pisatelj Boris Pahor, ki se je nekaj mesecev pred krvavim dogodkom z Danico Tomažič zapletel v intimno razmerje in je bil po vojni domač v vili Tomažič v ulici dei Porta. V telefonskih pogovorih 24. in 25. februarja letos mi je svoje domneve potrdil. »Nekateri pravijo, da so morilci nosili bele dežne plašče, kar naj bi kazalo, da so bili plavogardisti. Ne vem, če je ta podatek resničen ali izmišljen, toda v bele dežne plašče bi se lahko oblekli tudi drugi,« je dejal. »Poznal sem dr. Ernesta Jazbeca, ki ga nekateri krivijo. V romanu *Zatemnitev* sem ga upodobil kot Lisjaka. Vendar dvomim, da

Na slikah: sredi zgoraj večstanovanjska palača v ulici Rossetti 31 (FotoDamj@n); sredi spodaj dr. Stanko Vuk in njegova žena Danica Tomažič ter dr. Drago Zajc; levo spodaj zakonca Vuk na dan poroke z ožjimi sorodniki na stopnišču vile Tomažič v Trstu (družinski arhiv Danice Colja Šemec); desno zgoraj naslovnica romana Fulvia Tomizze *Gli sposi di via Rossetti*

bi bil on res kriv,« je še povedal.

Pahor trdi, da je Danica med krajevnimi komunisti veljala za »izdajalko«. Za takšno jo je imel že njen brat Pino. To naj bi potrjevala krajska pesem, ki jo je Pino zapisal na hrbtno stran sestrinega pisma z dne 12. julija 1940 in katere prva kitica se glasi: »Bolest s pelinom dušo je prekrila / Skrb grize mi srce dolge noči / in nož v hrbtu skeli skeli / a vere ni zlomila.« O tem tržaški pisatelj podrobneje piše v spremni besedi h knjigi Danice Tomažič *Pisma bratu v zapor*, ki je leta 2010 izšla pri tržaški Mladiki.

Vuk pa je bil po Pahorjevih besedah pri krajevnih komunistih slabo zapisan že od svojega prihoda v Trst. Da so ga imeli na muhi, naj bi potrjevalo dejstvo, kako se je eden od Pinovih sodelavcev pretvarjal, da dela zanj, v resnici pa ga je nadziral. »Sicer pa je bil Vuk kljub svojemu doktoratu iz diplomatskih ved kaj malo previden. Tudi moja sestra Evelina je tik pred umorom slišala, kako je prostodušno zatrjeval, da hoče v partizanih imeti "svoje fante", kar je bilo že izključeno s Kocbekovim podpisom Dolomitske izjave,« je še povedal Pahor.

Morilci iz vrst komunistov

Domneve Borisa Pahorja in druga podobna ugibanja potrjujejo ugotovitve, do katerih je pred nekaj leti prišel zgodovinar prof. Jože Pirjevec. Objavil jih je v zborniku *Foibe. Una storia d'Italia*, ki je izšel leta 2009 pri turinski založbi Einaudi. Na strani 101 takole piše (prevod je pisca tega članka):

»Krutost, ki je zaznamovala osvobodilno borbo, je bila značilna poteza celotnega jugoslovanskega vojnega dogajanja. Delujoč po vzgibu evangelijskega reka "kdor ni z nami, je proti nam", so slovenski komunisti na primer likvidirali v Trstu leta 1944 tudi Stanka Vuka, enega izmed voditeljev krščansko-socialne struje na Primorskem, ki se je po 8. septembru vrnil iz italijanskih zaporov v Alessandrii, kjer je prestajal težko zaporno kazen, na katero ga je obsodilo Posebno sodišče za zaščito države decembra 1941. Trije morilci so ga zasacili v ulici Rossetti z ženo Danico in ga pokončili kljub temu, da je bila mlada žena sestra komunističnega študenta Pina Tomažiča, ki je bil na istem procesu obsojen na smrt in so ga fašisti ustrelili na Opčinah. En sam je bil razlog za likvidacijo zakonca, katerima je treba dodati tretjo žrtev, obiskovalca ob nepravem času: komunisti so že imeli pod nadzorom Osvobodilno fronto in niso hoteli, da bi se Vuk pridružil partizanskemu gibanju, kot je nameral, da ne bi s svojo karizmo okreplil njihovih notranjih političnih konkurentov, ki so bili potencialno nevarni.«

V opombi na isti strani Pirjevec pojasnjuje, da se opira na pričevanje osebe, ki želi ostati anonimna. V opombi »iz korektnosti« omenja tudi verzijo, ki jo je osvojil Fulvio Tomizza v svojem romanu in po kateri naj bi Vuka in njegovo ženo ubili »beli Slovenci«.

Ob sestavljanju tega zapisa sem se pisno obrnil na prof. Pirjevca in ga vprašal, ali je pripravljen kaj več povedati o pričevanju, na katero se sklicuje. Minulega 25.

FULVIO TOMIZZA

GLI SPOSI
DI VIA ROSSETTI

romanzo

ARMANDO
MONDADORI
EDIZIONE

februarja mi je takole odgovoril: »V Kraški banki na Opčinah sem pred nekaj leti imel predavanje o primorski zgodovini. Ob koncu, ko smo odhajali, se mi je približala gospa, ki me je prosila za kratek razgovor. Zaupala mi je, da se je eden od morilcev izpovedal njeni mami in me obenem prosila za anonimnost. Nimam razloga, da ji ne bi verjel.«

Pirjevec se v svojem odgovoru nadalje sprašuje, ali je prav storil, da je pričevanje o umoru v ulici Rossetti vključil v knjigo o fobjah. »To sem storil, ker sem hotel Italijanom povedati, da druga svetovna vojna ni bila šala in da naj se nikar ne pritožujejo nad trpljenjem, ki so ga sami sprožili. Te misli verjetno nisem dovolj jasno izpovedal,« je dodal.

Trpka resnica

Mogoče bo prišel čas, ko bo prof. Pirjevec še kaj razkril o pričevanju, na katero opira svoje zgodovinske teze. Smemo trditi, da gre za izpoved morilca, o kakršni je Tomizza upal, da bo kdaj pomagala razjasniti umor v ulici Rossetti.

Pred nekaj meseci je Tomizzev roman izšel v novem slovenskem prevodu Majde Capuder pri Celjski Mohorjevi družbi. V spremni besedi Miroslav Košuta trdi, da je Tomizze uspelo ustvariti nekaj, »kar je zaradi osebne prizadetosti in poetičnosti zelo blizu tistega, kar se je resnično zgodilo«, in nadaljuje: »Njegove končne ugotovitve so vsekakor sprejemljive, če že ne povsem prepričljive. Ta slaba tri desetletja pa so pokopala naivno upanje, da se kdo utegne skesati na smrtni postelji in priti na dan z imeni. Kdor je v tistem času tako kruto moril, je gotovo najprej zadušil svojo vest. Čisto možno pa je, da je tudi sam postal žrtev tujih streljav.«

Na dlani je, da Košuta ob pisanju teh vrstic ni poznal Pirjevčevih ugotovitev. Sicer pa z njimi niso bili seznanjeni niti Boris Pahor ter sorodniki Draga Zajca, Stanka Vuka in Danice Tomažič, s katerimi sem ob pisanju tega sestavka stopil v stik. Celotni slovenski zgodovinarji, na katere sem se ob tej priložnosti obrnil in katerim sem vsekakor hvaležen za pomoč, niso vedeli zanje.

Najbrž je k temu nekaj prispevalo dejstvo, da je Pirjevec svoje teze objavil, kot rečeno, v italijanskem zborniku o fobjah in da se k zadevi potem ni več vrnil. Povedati je tudi treba, da v slovenskem prevodu knjige, ki je izšel leta 2012 pri Cankarjevi založbi v Ljubljani, zadevnega odlomka ni.

Očitno je ta resnica za marsikoga posebno trpka, začeni s samim prof. Pirjevcom, ki pa mu moramo priznati strokovno korektnost, da jo je vsaj objavil. Seveda gre za znanstvene ugotovitve, ki kot takšne smejo in morajo biti predmet nadaljnjih preverjanj in poglobljanj, a ki so jih vendarle dolžni spoštovati in tudi uveljavljati. Pri tem ne bi smeli prezreti tistih, ki so v preteklosti bili, kot vse kaže, po nedolžnem obtoženi in celo moralno obsojeni, vključno z imeni in priimki. Prav bi najbrž tudi bilo, da bi bodoče izdaje Tomizzevega romana nove ugotovitve primerno zabeležile.

Martin Breclj